

Kalinangan

Batayan at Sanayang Aklat sa Wika at Panitikan

Aida M. Guimarie
May-akda/Tagapag-ugnay

8

Ikatlong Edisyon

Fil.
499.2110
6963e
2019
c-1

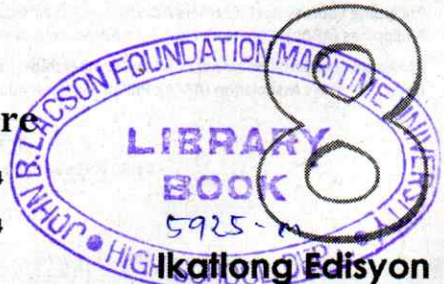
Kalinangan

Batayan at Sanayang Aklat sa Wika at Panitikan

Aida M. Guimarie
May-akda/Tagapag-ugnay

Published & Distributed by
REX Book Store
856 Nicanor Reyes, Sr. St.
Tel. Nos. 736-05-67 • 735-13-64
1977 C.M. Recto Avenue
Tel. Nos. 735-55-27 • 735-55-34
Manila, Philippines
www.rexpublishing.com.ph

Ikallong Edisyon

Mga Nilalaman

Paunang Salita	ix
Yunit I – Paggunita at Pagpapahalaga sa Katutubong Panitikan	
Aralin 1 Mga Karunungan-Bayan, Iyong Gunitain.....	2
Kasaysayan ng Unang Tula sa Matandang Panahon	
"Hanggang sa Panahon ng Kastila" ni Aida M. Gumarie	
Pag-uugnay ng Mahahalagang Kaisipang Nakapaloob sa mga Karunungan-Bayan	
Dalawang Uri ng Paghahambing	
Aralin 2 Salawikain, Kasabihan, at Sawikain, Iyong Pahalagahan	17
"Ang Salawikain" ni Lilibeth D. Monton	
Pag-uugnay ng Mahahalagang Kaisipang Nakapaloob sa mga Karunungan-Bayan	
Paghahambing ng Salawikain, Sawikain, at Kasabihan	
Aralin 3 Bugtungan, Isang Uri ng Libangan	34
"Ang Bugtong Bilang Isang Uri ng Libangan" ni Aida M. Guimarie	
Pag-uugnay ng mga Bugtong sa mga Pangyayari sa Tunay na Buhay	
Paggamit ng Paghahambing sa Pagbuo ng Bugtong	
Aralin 4 Pagsulong ng Bayan, Nakasalalay sa Pamahalaan	47
"Ang Unang Hari ng Bembaran" (Alamat ng Maguindanao) Salin ni Venancio L. Mendiola	
Pagsusuri sa Pagkakabuo ng Alamat	
Pang-abay na Pamanahon at Panlunan	

Aralin 5	Ang Bayani ng mga Ilianon Manobo	66
	"Agyu" (Epiko ng mga Ilianon Manobo) ni Arnel B. Mahilom Pag-unawa sa Binasa sa Pamamagitan ng Paghinuha Paggamit ng mga Hudyat ng Sanhi at Bunga ng mga Pangyayari	
Aralin 6	Pangwakas na Gawain: Proyektong Panturismo Batay sa Pananaliksik	82
	"Pagpapahalaga sa Katutubong Kulturang Pilipino" ni Aida M. Guimarie Mga Hakbang sa Paggawa ng Pananaliksik Pamilang na Panunuran	

Yunit II – Piling Akda sa Panahon ng Amerikano, Komonwelt, at sa Kasalukuyan

Aralin 7	Kabayanihan ng mga Pilipino, Iyong Tuklasin.....	100
	"Bayan Ko" ni Jose Corazon de Jesus "Panata sa Kalayaan" ni Amado V. Hernandez Pagpili ng Pangunahin at Pantulong na Kaisipan Paggamit ng mga Angkop na Salita sa Pagbuo ng Orihinal na Tula	
Aralin 8	Paninindigan sa Isyu, Iyong Pangatuwiran.....	118
	Balagtasang: Alin ang Lalong Nagpapatino sa Anak: Pamalo o Pangaral? Pagbibigay ng Opinyon at Katuwiran Tungkol sa Paksa Paggamit ng mga Hudyat ng Pagsang-ayon at Pagsalungat	
Aralin 9	Pag-ibig, Iyong Ipaglaban	134
	"Walang Sugat" (Sarsuwela) ni Severino Reyes Pagpapahayag ng Pangangatuwiran sa Napiling Alternatibong Solusyon o Proposisyon Iba't Ibang Aspekto ng Pandiwa	

Aralin 10	Problemang Pangkapaligiran, Alamin Mo	161
	“Dalawang Mukha ng Siyensiya” ni Amando F. Kapuan Pagpapaliwanag ng Tema at Mahahalagang Kaisipan Iba’t Ibang Paraan ng Pagpapahayag	
Aralin 11	Kahalagahan at Kabuluhan ng Buhay	177
	“Saranggola” ni Efren R. Abueg Pag-uugnay ng mga Kaisipan sa Akda sa Pangyayari sa Sarili, Lipunan, at Daigdig Kaantasan ng Pang-uri	
Aralin 12	Pangwakas na Gawain: Pagsulat ng Tula	194
	“Iginigisa Ako Tuwing Umaga” ni Eugene Evasco “EDSA” ni Matthew Elijah Crisologo Paghahambing ng Anyo at mga Elemento ng Tulang Binasa sa Iba Pang Anyo ng Tula Masining na Antas ng Wika	

Yunit III – Pagpapahalaga sa Kontemporaryong Panitikan

Aralin 13	Balita, Midyum sa Paghahatid ng mga Pangyayari sa Bansa... 212
	“ <i>Digital Prescription, Ilulunsad ng FDA</i> ” “Pagulayan, Laglag sa 3rd Place” Paghahambing sa Tekstong Binasa sa Iba Pang Teksto Paggamit ng Iba’t Ibang Sitwasyon ng mga Salitang Ginagamit sa Impormal na Komunikasyon
Aralin 14	Radyo, Isang Instrumento sa Pagpapalaganap ng Wikang Filipino
	“Alamat ni Lumawig” ni Fanny Garcia Pag-iisa-isa ng mga Positibo at Negatibong Pahayag Ekspresyon sa Pagpapahayag ng Konsepto ng Pananaw
	226

Aralin 15	Telebisyon Bilang Isang Kontemporaryong Panitikan.....	251
	“Hello... Paalam” ni Fanny A. Garcia	
	Paghihinuha ng Paksa, Layon, at Tono	
	Mga Ekspresyong Hudyat ng Kaugnayang Lohikal	
Aralin 16	Pagsulat ng Suring-Pelikula.....	273
	“Suring-Pelikula sa Kita Kita” ni Rome John Dela Cruz	
	Pagsusuri ng Pelikula	
	Paggamit ng Kahusayang Gramatikal	
Aralin 17	Pangwakas na Gawain: Pagsasagawa ng Kampanyang Panlipunan	287
	Kampanyang Panlipunan sa Lindol at sa Tsunami	
	Pagsusuri ng mga Hakbang sa Pagbuo ng Kampanyang Panlipunan	
	Paggamit ng mga Angkop na Komunikatibong Pahayag sa Pagbuo ng Isang <i>Social Awareness Campaign</i>	

Yunit IV – Pagpapahalaga sa Florante at Laura

Aralin 18	Talambuhay ni Francisco Balagtas, Kay Selya, at Sa Babasa Nito	304
	Francisco “Balagtas” Baltazar Talambuhay ni Balagtas (1788–1862)	
	Paghahandog ni Balagtas Sa Babasa Nito	
	Pagtitiyak sa Kaligirang Pangkasaysayan ng Akda	
	Paglalahad ng Damdamin at Saloobin ng Akda Gamit ang Wika ng Kabataan	
Aralin 19	Epekto ng Panibugho sa Buhay ni Florante	323
	Pagsusuri sa Kabanata at Punong Salita (Saknong Blg. 1–104)	
	Pagsusuri ng mga Pangunahing Kaisipan	
	Paggamit ng Ilang Tayutay at Talinghaga	

Aralin 20	Pag-ibig ni Florante at ang Kaniyang Kabataan	349
	Pagsusuri sa Kabanata (Saknong Blg.105 – Saknong Blg. 204)	
	Pagpapaliwanag sa Sariling Saloobin/Impresyon	
	Pagsulat ng Tula	
Aralin 21	Pagtuklas ng Karunungan at ang Pagiging Heneral	372
	Pagsusuri sa Kabanata (Saknong Blg. 205 – Saknong Blg. 328)	
	Paglalahad ng Mahahalagang Pangyayari	
	Salitang Panghihikayat	
Aralin 22	Pagwawakas ng Kasamaan at Pagwawagi ng Kabutihan	398
	Pagsusuri sa Kabanata (Saknong Blg. 329–Saknong Blg. 399)	
	Pagsusuri ng mga Sitwasyong Nagpapakita ng Iba’t Ibang Damdamin	
	Mga Hudyat ng Pagsusunod-sunod	
Aralin 23	Pangwakas na Gawain: Pagsasagawa ng <i>Radio Broadcasting</i>.....	418
	Pagsasahimpapawid ng Balita	
	Pagtukoy ng mga Hakbang sa Pagsasagawa ng <i>Radio Broadcasting</i>	
	Pagpapahayag ng Pansariling Paniniwala	
Talasanggunian	429
Indeks	433

Indeks

A

Abueg, Efren R., 179
agong, 50
Agyu, 69–71
alamat (Maguindanao), 51
alegorya, 345
anapora, 345
Ang Probinsya ng Mindoro, 96
Ang Puerto Galera, 95
Ang Salawikain, 21–25
Ang Unang Hari ng Bembaran, 51–57
apostrophe, 114
artista, 138
aspekto ng pandiwa, 156–157
awit at korido, 7

B

Bagongbata, Fernando, 6
Balagtas, Francisco, 7, 307–310, 327–328
Balagtasán, 121–123
balangkas, 88
balbal na antas ng wika, 220–221
balita, 15

halimbawa, 215, 217, 219
pagsasahimpapawid, 420–421
pagsulat, 215, 222–224

bantas, 282–283
banyagang wika, 221
Bayan Ko, 102
baybayin, 6
Boracay, 93
brochure, 86
bugtong, 5–6, 38–39, 43–44
Bulig, Sajid, 368

C

Crisologo, Matthew Elijah, 202
Cuneta, Sharon, 284

D

Dalawang Mukha ng Siyensiya, 164–166
Damdamin (Mood), 205
de Jesus, Phelipe, 7
Dela Cruz, Rome John, 276
denotatibong kahulugan, 351

Department of Science and Technology,
290

depinisyon, 77–78

Digital Prescription, Ilulunsad ng FDA,
215

diksiyon, 113

direktor, 138

diwa (bugtong), 44

dokumentaryong panradyo, 248

dokumentaryong pantelebisyon, 271

dulaang panradyo, 232–242

E

EDSA, 202

eksaherasyon, 114

eksena, 138

ekspresyon sa pagpapahayag ng
konsepto ng pananaw, 247

ekspresyong hudyat ng kaugnayang
lohikal, 270

ekstemporanyo, 395

epiko (Ilianon Manobo), 69

Evasco, Eugene, 199

exclamation, 346

F

Florante at Laura, 7

nilalaman ng, paghahandog, 310–
313

pagsusuri, 327–328, 353, 375, 401

sa mga babasa, 313–314

saknong (1–104), 329–340

saknong (105–204), 353–364

saknong (205–328), 375–389

saknong (329–399), 402–409

G

Garcia, Fanny A., 254

gitling, 283

H

Hello...Paalam, 254–266

Hernandez, Amado V., 104

hudyat sa pagsusunod-sunod, 415

hyperbole, 114

I

Iginigisa Ako Tuwing Umaga, 199

imperpektibo, 156–157

impormal na antas ng wika, 207, 220–221

impormal na depinisyon, 78

impromptu, 395

infotainment, 254

interbyu, 188

Isang Hamon sa Paglilinis ng Boracay, 93

iskrip, 138

iskrip ng balagtasán, 123

K

kaantasan ng pang-uri, 190–191

kabalintunaan, 346

kagandahan (bugtong), 44

kampanyang panlipunan, 289–290, 299–300

halimbawa, 291–295

Kapuan, Amando F., 164

karunungan-bayan, 4–6

kasabihan, 6, 30–31

katutubong kulturang Pilipino, 84–85

kawikaan, 6, 30–31

Kay Selya, 310–313

kolokyal na antas ng wika, 221

komentaryong panradyo, 421

komunikatibong pahayag, 300

kongklusyon, 88

konotatibong kahulugan, 352

kontemplatibo, 156–157

kudlit, 283

kultura, 85

kuwit, 282

kwantitatib na pagsusuri, 88

L

ladino, 6

lakambini, 122

lakandiwa, 122

lantay, 190

lindol (kampanyang panlipunan), 291–295

M

makata, 6, 113

mambabalagtas, 123

mambibigkas, 123

manonood, 138

matalinghagang pananalita, 6, 345–346

Mendiola, Venancio L., 51

metapora, 113

metonomiya, 114

music video, 86

O

Occidental Mindoro, 97

Oriental Mindoro, 96

P

padamdang, 346

pagbibigay ng halimbawa, 77

pagbibigay ng katauhan, 114

paghahambing, 12–13, 30–31

paghahambing (paglalahad), 174

paghahambing na di-magkatulad, 13

paghahawig, 78

pag-iisa-isa (paglalahad), 174

paglalahad, 132, 173–174

paglalarawan, 15, 77

paglindol (kampanyang panlipunan),
291–295

- pagmamalabis, 114
- pagpapahayag, 173–174
- pagpapakilala ng pinagmulan, sanhi, at bunga, 174
- pagpapalit-tawag, 114
- pagsusuri ng pelikula, 276, 285
- pagsusuri, 78
- pagtatalo, 153
- pagtawag, 114
- pagtutulad, 78, 113
- Pagulayan Laglag sa 3rd Place*, 217
- pagwawangis, 113
- pahambing (kaantasan ng pang-uri), 190
- pahambing na di-magkatulad, 190
- pahambing na magkatulad, 12–13
- pahayagan, 215
- pakikipanayam, 188
- paksa, 87
- pagpapalawak ng, 77–78
- palamang, 13
- pambansa na antas ng wika, 207
- pananaliksik, 86–90, 158–159
- pananaw, 247
- Panata sa Kalayaan*, 104–107
- pandiskursong pananda, 75–76
- pang-abay na pamanahon, 62–63
- pang-abay na panlunan, 63
- pangatnig, 92–93
- pangkasalukuyan, 156–157
- pangnakaraan (aspekto ng pandiwa), 156–157
- pangunahing kaisipan, 110
- pang-uri, 189–190
- panlapi, 12–13
- pantulong na kaisipan, 110
- paradox*, 346
- paraphrasing*, 78
- pasahol, 13, 190–191
- pasalindilang panitikan, 6
- pasyon, 7
- pelikula, 276, 285
- perpektibo, 156–157
- perpektibong katatapos, 156–157
- persona, 201
- personipikasyon, 114
- Philippine Institute of Volcanology and Seismology, 290
- pinaghandaang talumpati, 395
- poetic license*, 113
- pormal na antas ng wika, 207
- pormal na depinisyon, 77–78
- pormularyo, 129
- programang panradyo, 230–231
- R**
- radio broadcast*, 420–422, 427
- Rivera, Ma. Asuncion, 310

S

Sa Babasa Nito, 313–314
sabayang pagbigkas, 205
salawikain, 6, 21–25, 30–31
salitang panghikayat, 394
sanaysay, 173–174
sanhi at bunga, 75–76
Saranggola, 179–184
sarbey, 128
sarsuwela, 137
simbahang Katoliko, 6, 7
simile, 113
social awareness campaign, 289–290,
299–300
 halimbawa, 291–295
Suarez Ossorio, Pedro, 7
Sukat
 bugtong, 44
 tula, 201
suring-pelikula, 276, 285
Suring-Pelikula sa Kita Kita, 276–277

T

talata, 15
talatanungan, 87
talinghaga, 201
talumpati, 395
tandang padamdam, 283
tandang pananong, 282
tanghalan, 138

tanong retorikal, 345

tayutay. **SEE** matalinghagang pananalita
telebisyon, 254
teleplay, 254
tono ng mambabalagtas, 123
tono, 205
torogan, 50
tugma, 201
tugmang katinig, 201
tugmang patinig, 201
tula
 anyo, 201
 elemento, 201
 matandang panahon, 5–6
 pagbuo ng, 113
 pagsulat, 370
 panahon ng mga Kastila, 6–7
tulang nasa malayang taludturan, 201,
370
tulang tradisyonal, 201, 370
tuldok, 282

V

Vocabulario de la Lengua Tagala, 5

W

Walang Sugat, 138–152
wika
 ng kabataan, 319
 kaantasan, 207